

др Живојин Алексић,
редовни професор Правног факултета у Београду

МАЛОЛЕТНИЧКА КРИМИНАЛИСТИКА (1)

Ураду се пледира за стварање малолетничке криминалистике као посебне дисциплине која би се бавила утврђивањем личних особина непунолетних преступника и битних црта њихових деликата, све ради помоћи органима гоњења у откривању и расветљавању дела која спадају у малолетничку деликвенцију.

Затим се истичу биолошки и социјални аспекти младалачког доба, даје се генеза развоја личности од предшколског, преко периода латенције, до пубертета и адолесценције. Најзад, указује се и на потребу проучавања личности малолетника као једног од кључних фактора малолетничке делинквенције. С тим у вези, истиче се значај овог, у нашој криминалистичкој литератури запостављеног, проблема.

Кључне речи: *Малолетник - Криминалистика - Личност делинквента - Фактори криминалитета.*

Многе научне студије посвећивале су своју пажњу криминалитету малолетника настојећи да, углавном, објасне узроке овог криминалитета, одреде третман према малолетним делинквентима, затим видове генералне и специјалне превенције и др. Међутим, ниједна од ових студија у нашој земљи није посветила посебну пажњу откривању малолетних делинквената и њихових кривичних дела, иако је несумњиво да брзо откривање оваквих малолетника не значи само ефикасну заштиту друштва, већ и боље изгледе за ресоцијализацију откривеног малолетника.

Мислимо да је питање откривања малолетних делинквената данас посебно актуелно, када се има у виду стање криминалитета малолетника у нашој земљи и став нашег друштва према овој друштвено негативној појави. Кретање криминалитета малолетника, и у свету и у нас, показује, у последњим годинама, заиста забрињавајући пораст. Оно што посебно забрињава то је бржи пораст овога криминалитета од пораста криминалитета пунолетних. Упоредо са овим запажа се и ширење листе кривичних дела која врше малолетници, посебно испоља-

(1) Идеја стварања малолетничке криминалистике детаљно је разрађена у монографији *Малолетничка делинквенција*, изд. "Научне књиге", 1989. године у којој сам имао част да будем коаутор са академиком проф. др Миланом Милутиновићем, који је значајан утицај имао у моме научном раду.

вање обести и грубости при вршењу кривичних дела, нарочито при групним тучама које су учестале у већим градовима наше земље, а настају обично после завршетка фудбалских утакмица, у редовима за градски саобраћај, на играма и сл. Слична је ствар и при вршењу прекршаја од стране малолетника.

Све ово несумњиво говори о потреби што већег проширења круга учесника акције за борбу против криминалитета малолетника и њихове васпитне запуштености, јер за потребу овакве широке акције не говоре само разлози хуманизма него и друштвене корисности. Нема сумње да сузбијање малолетничког криминалитета има далеко већи значај од сузбијања криминалитета одраслих. Са малолетником који није на време враћен са лошег пута, друштво мора да се бори много дуже и да сноси штету од његових поступака дуже него са одраслим лицем.

Данас се у литератури све више запажа тенденција, која има свој основ у потреби праксе да се област криминалитета малолетника издвоји из опште криминологије и да се цело ово поглавље осамостали као *"омладинска криминологија"* (в. у немачкој литератури *Jugendkriminologie*). Слична је ствар и у криминалистици, где се тежи стварању једне, назовимо је у овом тренутку *малолетничке криминалистике*.

І БИОЛОШКИ АСПЕКТ МЛАДОСТИ

Младост је позорница две, па чак и три велике физичке и менталне кризе. Прва је криза пубертета. Добро познате соматске промене уско су повезане са психичким променама. Противречна стања духа имају одраз на менталну слику. Снажни нагон за лутањем и скитањем ублажен је болном чежњом за кућом. Институт самоодржавања је час јако потиснут, а час претерано изражен. Постоји склоност за непосредна и потпуна решења свих проблема, ватрена лојалност према пријатељима и безгранична мржња према непријатељима. Постојећи ауторитети, имајући при том у виду и друштво и породицу, одбачени су и изложени сумњи, док се истовремено показује нова и добровољна лојалност према сумњивим вођама.

У овом периоду потајно се јављају многи ментални поремећаји. Бројке о самоубиствима и несрећним случајевима расту. Изгледа да пубертет мобилише све телесне и менталне слабости младог створења и доводи их до опасних искушења. И у највећем броју случајева, пубертет се завршава тек средином двадесете године.

Биолошке промене су, у извесној мери, од великог друштвеног значаја. С појавом пубертета развијају се и разорни импулси. Они нападају чврстину породице. Они су, изгледа, од саме природе усађени у сва млада бића. Стога се може подржати поставка да прави криминалитет може бити уско повезан са органском агресивношћу пубертета и да је у суштини симптом пубертетске кризе. Одлике полног сазревања су слепи нагон за презиrom, за нетрпељивошћу, за напуштањем "гнезда", односно фобија према породици и склоност за изградњом нових заштитних група.

Када посматрамо идоле омладине, видимо колико су њене имагинације наивне и једноставне и колико оне нагињу прошлости коју

смо оставили за собом пре много стотина година. Сва људска достигнућа су презрена, осим малог броја исконских квалитета. Највећа слава се постиже "снагом", без обзира на облик у коме се манифестује ова снага, било као гангстер, полицајац, одметник или фанатик.

Криза израстања малог бића уско је повезана са поремећајима пубертета. Криза растења је подложна и климатским осцилацијама. Стога не грешимо када ове чињенице повезујемо с малолетничким криминалитетом. Глад детета одликује се опсесивном снагом која је непозната одраслом човеку. Често ће младо биће прибећи незаконитим средствима да би задовољило своје прохтеве. Незапосленост оца, која има за последицу смањење исхране породице, много теже погађа децу него мајку и оца. И друге појаве откривају изванредну наглашеност са којом криза растења захвата младо биће. Отпорност према обољењима је ослабљена. Иако је често тешко одвојити последице пубертета од растења, ипак изгледа да је болесно самопоуздање у овим годинама живота пре резултат растења него пубертета, јер је од свих дуго прижељкиваних облика једнакости највиталнија физичка једнакост са "одраслим угњетачима", којој се малолетник у овим годинама приближава.

Биолошки проблем младог бића није исцрпен указивањем на две велике кризе, наиме, на кризу пубертета и кризу растења. Поред ових, постоји и функционална криза, ако се тако може назвати. Она управља делатностима младог бића и стога је непосредно повезана с његовим криминалитетом. (в. Graberger)

Младост је сама по себи један период слабости и несавршености. Она је нерепродуктивна у много чему, чак и паразитска, и било би сасвим природно што жели да што брже прође кроз овај период. Али, без обзира на то, постоји тежња код свих живих бића на вишем степену развоја да овај "бескорисни" временски размак продуже, како би уграбили што више од живота. Ова парадоксална појава може се објаснити жељом за постизањем највеће користи у животној борби.

У биолошком погледу, младост је период прилагођавања. Прилагођавање тражи организам који још није довршен и постављен, односно који је још гибак и подесан за лако формирање. Младост је експериментална фаза живота.

Младо створење располаже изванредном виталношћу да би могло, уз минималан ризик, да опроба све стимулусе живота, да би могло да господари својим телом, да увежбава своја чула, да прикупља искуства и да експериментише са свим врстама прилагођавања. Ово очигледно обиље енергије свакако није толико стварни вишак, колико привремена попустљивост инхибиција.

Младост и смрт изгледа да су у уској вези због тога што је младост доба развојне слабости. Ова веза је раскинута жртвом старије генерације, односно родитеља. Младо биће је заштићено родитељском љубављу од свих животних недаћа, од својих сопствених слабости, неискучства и неопрезности. У међувремену се све резерве његове снаге, његова лака покретљивост и његова изванредно осетљива чула, могу усмерити ка једном циљу; да се игра живота и да на тај начин научи како се живи. Овај експериментални период мора бити искоришћен до крајње границе. Срећна околност да се оствари прилагођавање у једном безбедном појасу са осетљивим и недовршеним, али стога прилагод-

љивим телом - представља циљ младости. Малолетнички криминалитет мора да одржава ове основне чињенице.

II СОЦИОЛОШКИ АСПЕКТ МЛАДОСТИ

Претпоставља се да је породица од помоћи младом бићу. Међутим, уместо тога породице често искоришћују децу и излажу их новим опасностима. Родитељи могу постављањем изузетних ограничења да изазову супротстављање од стране деце, а претпостављањем једног детета другом могу да расточе јединство читаве породице. Често породица није пристаниште у коме се одмарају дух и тело, већ легло немира у коме цветају сукоби и емоционална напетост. Каткада је однос између дечака и суровог спољашњег света. Под оваквим околностима један здрав, активан и веома осетљив дечак може да скрене с пута и да склизне у криминал, а насупротив њему - "један неагресиван, повучен у себе, плашљив, суздржљив, детињаст, несамосталан и неенергичан дечак", може да остане по страни од криминалитета. Када се говори о породици, требало би у основи разликовати услове у кући и држање породице.

У многим слојевима савременог друштва, отац више није извор знања и мудрости, већ занемарена и одгурнута особа, док се дечак осећа mudar и супериоран. Одбачени су корисни и признати односи између генерација и "дете учи бабу како се легу пилићи".

Руководство прелази с породице на банду, биоскопе и друге јефтине посреднике практичних знања. Међутим, они су рђави помоћници кад мора да се дође до сукоба са истинском физичком или друштвеном опасношћу. И онда када породица остане на окупу, али са уздржаним моралним основама, може се догодити да отац, придржавајући се грчевито својих стандарда, несвесно отера дете у криминал.

Године старости дају својој групи специфичну економску вредност. Мало дете је обавеза, односно пасива, а исто то може бити и деда. Највећу економску вредност имају мушкарци од 20 до 40 година живота, ако су здрави и квалификовани. У периодима криза они су поседњи који се отпуштају с посла. Млада особа је увек у непродуктивној фази учења, а ако је запослена плаћена је мање него одрастао човек, јер јој недостаје квалификација, односно поузданост за коју плаћамо високу цену одраслим личностима. Ова економска инфериорност малолетника је у упадљивој супротности према броју и интензитету његових жеља. Стога није никакво чудо што уместо резигнације и одлагања остварења својих жеља, ови млади људи прибегавају криминалним средствима.

Низ истраживања криминалитета младих показао је да су први и најчешћи знаци девијантног понашања малолетника обично испољени прилично видљивим манифестацијама. Наиме, не поштује се нпр. школска обавеза, запажа се груб однос према својим друговима и према другим одраслим члановима школе - према послужитељима и чистачицама школе, а затим, крађе и пријанчења. Испитивање Завода за проучавање социјалних проблема града Београда показало је да постоје слаби резултати у отклањању негативног односа ученика према раду, сузбијању крађа и пијанчења. Ово истраживање показало је да ни сами школски колективи нису задовољни оним што се постиже у овој

области, иако школе улажу велике напоре, често се ангажује читав школски колектив али резултати нису адекватни уложеном труду. Ово истраживање констатовало је да су почетни видови асоцијалног понашања најизразитији и најчешће се појављују између 13. и 14. година старости. Борба против васпитне запуштености у појединим школама Београда, апсорбује велики део снага наставника, али је успех јако мали. Чињеница је да су психолози и социјални радници свакако најстручнији да интервенишу у правом тренутку, да спрече, да каналишу развој, али то само у склопу акције целе школе. Међутим, од дванаест школа на територији једне београдске општине, свега неколико има психолога и баш у тој школи ове делинквенције скоро нема. Даље је чињеница да се у многим школама не поклања довољно пажње проблему стручног васпитног рада са омладином, као ни неговању погодних услова и односа за такав васпитни рад. Смишљеније дејствовање у овом правцу, сигурно би се поправило увођењем психолога и социјалних радника у те школе.

1. Предшколски узраст

Дете је људско биће које је наслеђем стекло одређена физичка својства и темперамент; оно има карактеристичан нервни, моторни и метаболички систем и извесне потенцијалне могућности интелектуалног развоја, али је у свему осталом незрело и зависно од околине у којој одрасте. У тренутку рађања оно је најнезрелије међу живим бићима и од свих сисара је најмање еволуирало од свог феталног облика, али је његов развојни пут најдужи и најуспешнији.

Иако у тренутку рађања поседује низ способности, дете би било неспособно за даљи развој без неге одраслог човека. Уз помоћ мајке, или особе која замењује мајку, и касније уз помоћ оба родитеља, незрелост омогућава много дужи период развоја и учења, јер су дечији нагони далеко мање изражени, мање крути и подлежу далекосежним модификацијама. Овакав специфичан развој човека одређује и развој карактера и способности, да би у крајњем исходу дете било најмање зависно од средине, способно за социјално прилагођавање - за разлику од стереотипне адаптације примата и других животиња.

Сем биолошких специфичности, у његовом развоју и сазревању огромну улогу игра мајка, породица и касније друштво. После рођења дете се налази у "симболичној мембрани" са својом мајком, у такозваном "психолошком ембрионалном односу". Дете је потпуно зависно од мајке, оно нема своје ја које се касније јавља да би преузело интегративно-координационе функције које првобитно даје мајка.

Да би развој могао да се одвија, неопходно је да се између мајке и детета одвијају "сигнали" - знаци. Ако дође до поремећаја или прекида тих сигнала, долази до поремећаја који се испољавају на разне начине, па се због тога говори да је патологија прве године живота - патологија удвоје. Овај однос може да буде поремећен и због биолошких неспособности детета, или извесних специфичности у реаговању које проистичу из наслеђа.

Од огромног је значаја да ли је дете испунило очекивања родитеља. Кад је мајка незадовољна, напета, несигурна, кад често мења

ставове када претерује у ограничавању, систем мајка-дете може да се поремети и да угрози даљи успешан развој. У овом периоду споразумевање иде преко чула - преко устију и коже се постижу сва задовољења.

Када дете научи да се креће и говори, створена је и другачија могућност измене сигнала, као и могућност наметања одређених и одмерених ограничења која су неопходна у сваком васпитању. Овај процес социјализације траје током целог развоја и дете постепено учи да прихвата норму средине у којој ће се сутра кретати и у којој ће активно учествовати.

У првој години дете је делимично остварило однос са мајком и овладало низом моторних радњи; у другој години оно влада и одређеним фондом речи који му омогућава стицање нових сазнања и омогућава боље учење одлагања својих потреба. Ствара се и однос са оцем и процес тзв. идентификације са оба родитеља. Однос између мајке и оца, као и однос између мајке, оца и детета је значајан и у првој години, јер он одређује атмосферу у кући и ставове мајке према детету, али се очева фигура издваја јасно тек у другој години.

У трећој години процес сазревања и стварање сопственог ја напредује. У почетку везано за аутономне функције, оно се мења и обогаћује, физички се ограничава према спољњем свету и према извору нагонских тежњи. У овом узрасту оно је већ овладало читавим низом компликованих моторних радњи, али и мисаоним и говорним процесом. Јавља се говор у првом лицу, способност прихватања шире заједнице је много већа. Све дуже може да се игра и научило је да се растеређује преко игре. У процесу овладавања спољним светом, појављује се потреба да се многе радње самостално обављају: хоће само да једе, само да се обуче, итд.

Око треће године и касније настаје период радозналости са нарочитим интересом за разлику полова и рађање деце. Дете је сексуално биће од свог рођења, с одређеном функцијом ендокриних жлезда. У упознавању себе и спољњег света, оно наилази и на разлику полова и поставља одређена питања, која никада немају значај који им придају одрасли. Чињеница је да деца увек мање траже да им се објасни, него што одрасли претпостављају и због тога реагују забранама које само могу да појачају интерес деце. На плану сексуалног обавештавања, претеране забране и застрашивања која се понављају могу да буду одговорне за касније сметње, јер онемогућавају правилну и правомену сексуалну организацију.

Сем интереса за разлику полова и рађање деце, деца се интересују и за односе полова. Јављају се познате игре "маме и тате", најчешће прихватане од стране родитеља, али повремено и кажњавање, нарочито ако те игре нису "наивне", ако деца покушавају да одиграју односе родитеља. Праве децје неузроке и поремећаји увек имају порекло у поремећеним породичним срединама и нису везане за грађу личности као код одраслих.

Уобичајено је и знак је нормалног развоја да се ови интереси јаве утолико раније уколико је дете напредније. Појавиће се и "брачне понуде", понављаће се у различитим варијантама, да би се крајем пете или шесте године изгубиле, када дете зна да ће једног дана имати свог мужа или своју жену и да ће тата и мама увек остати само тата и мама.

Сем ове радозналости, јављају се и страхови од разних дивљих животиња, некада невиђених, страх од мрака, од неких замишљених бића. У овом узрасту страхови ове врсте су нормална појава, иако су веома блиски неуротичним страховима одраслих.

Дете је научило да се задовољава преко разних активности а директно задовољење од којег је пошао процес хуманизације доживљава се само као дужност, оно већ поседује у извесној мери оно што се назива морална свест или *Над-Ја*.

У својим играма није више изоловано, јер је стекло способност играња у групи и може да прихвати нова ограничења која сада намеће шира заједница.

2. Школски период - период латенције

У току целог живота личност је приморана да се прилагођава разним срединама. Постоје периоди живота који не захтевају велике напоре, јер су спољне и унутрашње промене мале, за разлику од периода који могу да захтевају изузетне напоре, када су ове промене значајне. Један од најзначајнијих периода прилагођавања је полазак у школу, са свим новим нормама и непрекидним захтевима које намеће учење и нова средина. Сигурно је да ће прилагођавање на школу бити далеко лакше детету које је током предшколског периода стекло одговарајућу психолошку и социјалну равнотежу и зрелост, али та равнотежа још није довољна да би спољашње промене могле да се савладају без напора. Васпитна настојања школе и могућност деце увек представљају тешкоћу која може да угрози осећање сигурности и успешности детета.

Спремност детета да се укључи у наставу може да буде ометана на разне начине. Идентификација са учитељем ("учитељ је други родитељ") је неопходна за свако дете, а успешношћу овог односа може да буде угрожена из различитих узрока. Претерано агресиван родитељ, или родитељ који се на било који начин не сналази у својој улози може да онемогући идентификацију, исто као и претерано брижан родитељ који је створио претерано зависно дете. Ако се наставник поистовети са родитељем и покушава да тешкоће детета искорени истим поступцима које је примењивао родитељ, код детета се јављају отпори и даљи развој тешкоћа. Проблем односа је значајан не само у релацији учитељ-дете, већ га стално налазимо и у релацији учитељ-родитељ-дете, и о томе се увек мора водити рачуна када се говори о прилагођавању и насталим тешкоћама. Однос родитељ-наставник је изванредно значајан током школовања и никада не треба заборавити да нема васпитања "без и против воље родитеља".

Поласком у школу и савлађивањем прилагођавања на нову средину, дете улази у такозвани "период латенције" који траје до пред пубертет. Престала је радозналост за односе родитеља и разлику полова, оно сада воли групу и интересује се за оно што се одиграва ван његове породице. Осећа нова задовољства у овладавању писања и читања, у припадању пионирској организацији, горанима, у разним спортским активностима. Међутим, ако је током предшколског развоја било тешкоћа и ако ове тешкоће нису савладане, дете се далеко теже прилагођава и показује различите осећајне поремећаје који могу и да

се не препознају, јер се најчешће одражавају на слабом успеху и у немиру. Ово се често тумачи злоћом, невоспитањем, безобразлуком, лењошћу и губи се драгоцено време за лечење детета, који на овај начин показује своје тешкоће.

Око десете, једанаесте године, зависно од низа чинилаца, дете улази у предпубертет. Период латенције (мировања) се губи и јављају се нове потребе и нове способности. Дете је сада способно да прихвати већи број наставника (укључује се у вишепредметну наставу), спремно је да ову и следеће етапе развоја успешно савлада, ако је досадашњи развој текао уредно.

3. Пубертет и адолесценција

Пубертет, доба физиолошке нестабилности, нова је и значајна етапа на путу сазревања, као и адолесценција, доба младалаштва коју неки аутори поистовећују са пубертетом.

У пубертету долази до наглог развитка примарних и секундарних сексуалних карактеристика (маљавост, мутирање, раст груди, итд.). Неравномеран пораст појединих делова тела, нарочито удова, доводи до познате неспретности младих људи. Овако брзе телесне промене стварају несигурност, јер се мора прихватити нова представа о себи, овладавање новом телесном схемом, што некада условљава изворе патње, повлачења или непријатељског понашања.

У младалачком добу долази и до познатих побуна против ауторитета и побуне су утолико јаче уколико су ставови родитеља били више заштитнички или ограничавајући, а зависност детета јаче изражена. Открива се сопствена личност, своје ја, које околина тешко прихвата: јавља се склоност критизерству, тврдоглавост, прецењивање, па чак и мегаломанске идеје. Многи родитељи свесно теже осамостаљењу своје деце и улажу огромне напоре да им омогуће сазревање, али се свесно или несвесно и супротстављају осамостаљивању разним забранама које још више појачавају побуну. Недоследни ставови родитеља отежавају овај период у коме се ствара лични идентитет, толико важан за каснији доживљај Себе и успешност у друштву у коме хоће да нађу своје место. Јавља се жеља за истицањем по сваку цену што може да буде мање или више социјално прихватљиво. Међутим, уместо активне борбе за независност, може да дође и до супротне, далеко мање вредне реакције: ако је реалност тешка и не може да јој се супротстави долази до повлачења у себе због губитка самопоуздања.

У пубертету се завршава развој интелектуалних способности, достиже се највећи ниво. Развијено је апстрактно мишљење и логично расуђивање, јавља се посебна склоност анализирања себе и околине, али емоционалне тешкоће представљају сметњу да се стечене способности најбоље користе. После овог периода интелигенција, у ствари, не расте, али се стиче већа способност коришћења постојећих способности што даје утисак даљег напредовања интелектуалних могућности. Кад постигне равнотежу, после извесног периода времена и уз подршку околине, када превазиђе променљива стања самопоуздања и малодушности, прецењивања и потцењивања себе, оно постепено стиче умешност у савлађивању тешкоћа и сврсисходније управља своју енергију ка савлађивању одређених циљева.

До пубертета сексуалност постоји, али је неиздиференцирана, или се јавља у аутоеротском облику (сисање палца, чупкање косе, грижење ноктију, примитивна онанија, итд.). У пубертету физиолошко сазревање сексуалности значи и почетак осећајне усмерености према супротном полу, али до потпуног преузимања хетеросексуалне улоге прелази један дуг пут, утолико мучнији уколико је претходна сексуална организација, започета још у најранијем детињству, била више угрожена несврсисходним забранама и застрашивањима.

Мастурбација и пролазна хомосексуалност која се најчешће задржава на нивоу познатих пубертетских пријатељстава, само су нормална, прелазна етапа за постизање зреле сексуалности, способности за хетеросексуалне односе и осећајно прихватање партнера супротног пола. Лака одступања јављају се у различитим облицима: продужена фаза мастурбације, осећајног везивања за партнера истог пола, страх и нелагодност у друштву партнера супротног пола коју некада изражава нетрпеливошћу, прерана или закаснела, појачана или смањена осећања и нагонске потребе. Тешкоће овакве врсте најчешће се успешно превазилазе и не остављају последице на будући живот, али могу и да се задрже - "фиксирају" - ако је претходна психосексуална организација била недовољна или због нецелисходних поступања околине која реагује паником или агресивношћу.

Пубертет и адолесценција су плодно тле за појаву поремећаја који су и до тада постојали, али се нису примећивали. Овај период је тешко искушење за ону децу која су у предшколском добу и у периоду миновања показивала и незнатна карактерна одступања. Грешке у васпитању, учињене свесно или несвесно, иако увек са најбољом намером за бољу успешност детета, доводе код адолесцената до поремећаја које је некада веома тешко лечити. Без припреме на психолошком, социјалном и биолошком плану, адолесцент улази недовољно спреман у тешку борбу за своје место у друштву. У превирању које смо описали, адолесцент пролази кроз кризе напетости и нестабилности што резултира из откривања своје личности, борбе за афирмацију у породици и друштву и нужних конфликта који из тога произлазе. Пролазни, лакши поремећаји овог узраста не могу се сматрати патолошким појавама, јер у мањој или већој мери такве појаве срећемо код сваког адолесцената. Чињеница да у том узрасту долази до избијања неких психијатријских болести није резултат овог нужног превирања и криза; пубертет и адолесценција их само открива, оне су и пре постојале; сада се само појачавају и коначно везују за личност.

III ЛИЧНОСТ КАО ФАКТОР МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

При разматрању узрочних фактора малолетничке делинквенције, обично се диференцирају фактори личности од социјалних фактора; међутим, подела је као и свака систематска, вештачка, јер се унутрашњи и спољни патогени фактори преплићу на разне начине. Ако се личност не може схватити као константна, него као процес или како је то Murray рекао - историја личности је личност, тада то мора важити поготово за личност деце и адолесцентата. Коначно, на уверењу о пластичности овакве личности и на очекивању да се на тај процес може споља дело-

вати, базирају се и сви теоретски и практични системи васпитања и учења.

У интеракцији личност - околина, зависи све до правца гледања стављањем нагласка над једним од ова два фактора. Најоправданији приступ проблему био би вероватно универзални - биосоцијални проблем (Murphy). Изоловано посматрање појединих од ова два фактора, могло би задовољити само на подручју крајности. Наиме, или у случајевима искључиво органски условљених сметњи личности и понашања, или на подручју малолетничке делинквенције, где се она презентира као чисто социолошки проблем, као резултат формирања субкултуре унутар цивилизованих урбанизованих ареа. Између ова два екстрема, остаје врло компликована проблематика која је захвална материја за стварање бројних спекулација, али истовремено и незахвална материја за стварање јаснијих закључака.

Желели бисмо, на крају, да нагласимо да се питању личности учиниоца кривичног дела у нашем друштву посвећује недовољна пажња и да би ово проучавање личности требало по правилу да се врши тимски од стране квалификованих стручњака, и то у одговарајућим установама за посматрање и испитивање, затим центрима за социјални рад и у другим установама за испитивање личности делинквената. У овим установама било би потребно да постоје квалификовани стручњаци и потребна опрема, тако да би центри служили искључиво за проучавање личности. С друге стране, требало би да и судови посвете већу бригу стручном прикупљању података и утврђивању околности које се односе на личност окривљеног и средину у којој живи. Садашња ситуација, по нашем мишљењу, испитивања личности као фактора малолетничке делинквенције не задовољава, не само због тога што не постоји довољно квалификованих центара за оваква испитивања, већ и зато што се на научном плану запажа дефицит домаћих фундаменталних истраживања посвећених личности као фактору малолетничке делинквенције. Наши стручњаци умногоме су још увек ослоњени на инострану искуства и иностране материјале чију валидност за наше услове није лако утврдити. Укратко речено, мислимо да, и ако се о овом проблему много говори и пише, још увек је веома мало учињено када су у питању малолетни делинквенти, а скоро ништа кад су у питању одрасли делинквенти.

На оваквим основама може се тада развити *Малолетничка криминалистика* и дати свој допринос у борби криминалитета код деце и малолетника, брзим откривањем уз наношење што мање траума.

(Примљено 30. априла 1994)

*Dr. Živojin Aleksić,
Professor of the Faculty of Law in Belgrade*

JUVENILE CRIMINALISTICS

Summary

There is a necessity for creating the juvenile criminalistics, as a particular discipline, to deal with determining personal characteristics of juvenile delinquents and essential features of their delicts - in order to assist prosecution agencies in discovering offences classified under juvenile delinquency.

In relation to the above, biological and social aspects of youthful age are reviewed, together with the origin of development of personality beginning with the pre-school age, through the period of latency and up to puberty and adolescence. Finally, the need is emphasized of studying the personality of adolescent as one of the principal factors of juvenile delinquency. These studies have been until now rather neglected in criminalistic literature.

Key words: *Minor. - Criminalistics. - Delinquent's personality. - Criminality factors.*

*Živojin Aleksić
professeur à la Faculté de droit de Belgrade*

LA DÉLINQUANCE DES PERSONNES MINEURES

Résumé

L'auteur plaide dans son travail en faveur de la création de la criminalistique pour les personnes mineures en tant que discipline spéciale qui s'occuperait de l'établissement des caractéristiques personnelles des délinquants mineurs et des traits essentiels de leurs délits, en vue d'aider les organes de la poursuite dans la détection et l'élucidation des actes du domaine de la délinquance des personnes mineures.

L'auteur souligne par la suite les aspects biologiques et sociaux de l'âge mineur, il présente la genèse du développement de la personnalité depuis l'âge préscolaire, en passant par la période de la latence, jusqu'à la puberté et l'adolescence. Il souligne enfin la nécessité d'étudier la personnalité du mineur comme un des facteurs clé de la délinquance des mineurs. Dans ce contexte, il souligne l'importance de ce problème, négligé dans notre littérature criminalistique.

Mots clé: *La personne mineure. - La criminalistique. - La personnalité du délinquant. - Les facteurs de la criminalité.*